

16 בנובמבר 2011

לכבוד
מר יעקב נאמן
שר המשפטים

שלום רב,

הנדון: הצעת חוק-יסוד: השפיטה (תיקון – עותר ציבורי)

ביום ראשון אמורה לדון ועדת השרים לחקיקה בהצעת חוק-יסוד: השפיטה (תיקון – עותר ציבורי), שהוגשה על ידי חה"כ דני דנון ויריב לוין. הצעת החוק מתיימרת לעגן בחקיקה את זכות העמידה של עותרים ציבוריים, אבל הלכה למעשה היא באה לצמצם באופן משמעותי את האפשרות של ארגוני זכויות האדם ועמותות לשינוי חברתי לעתור לבג"ץ. כמו כן היא באה לצמצם את הסוגיות הציבוריות הרגישות, שמגיעות לפתחו של בג"ץ. לפיכך אנו קוראים לוועדת השרים לחקיקה להתנגד להצעת החוק.

לב הבעיה בהצעת החוק הוא בקביעת תנאי סף להגשת עתירה ציבורית רק במקרה, בו "אין נפגע ישיר לסעד המבוקש או שהנפגע הישיר עתר אף הוא לבית הדין הגבוה לצדק בבקשה לסעד המבוקש". על פי הדוגמאות המובאות בדברי ההסבר, פסקה זו מערבת בין עניינים שונים: תנאי זה לגיטימי כשמדובר בעתירה בעניין פרסונאלי, והאדם הנוגע בדבר בחר שלא לעתור לבג"ץ או אף מתנגד לסעד המבוקש בעתירה. זה היה המקרה בבג"ץ 962/07 (הדוגמה המובאת בדברי ההסבר להצעת החוק), בו עותר ציבורי ביקש למנוע את קיום השימוע לנשיא משה קצב בעוד קצב עצמו היה מעוניין בשימוע. הוא הדין בעתירה נגד פיטורי אדם מסוים, כשאותו העובד נמנע מלעתור נגד פיטוריו. עד כאן הצעת החוק משקפת את המצב המשפטי הקיים ואין בה כל קושי.

אך נוסח הצעת החוק מרחיק לכת הרבה יותר כשהוא מתייחס אף לעתירות על נושאים ציבוריים מובהקים, שנוגעים להגנה על זכויות האדם ולשמירה על שלטון החוק. מדובר בעתירות נגד מדיניות, שאינה מכוונת נגד נפגע ישיר מסוים אלא פוגעת בקבוצה גדולה של אנשים. הצעת החוק באה למנוע עתירות דווקא בנושאים, שיש בהם פגיעה קשה וחמורה נגד קבוצה גדולה של אנשים מאוכלוסיות מוחלשות, שאין באפשרותם לעתור או שחוששים מפני מעורבות בהליך משפטי. אכן ייתכנו מקרים, כדוגמה השנייה שמובאת בדברי ההסבר, שעתירה ציבורית לא תפרוש בפני ביהמ"ש תמונה עובדתית מספקת כדי לדון בנושא, ואז מוסמך ביהמ"ש לדחות את העתירה, אך אין שום הצדקה להערים מכשול סף בפני עתירות שכאלה.

עולה אף החשש, שתנאי זה בא למנוע הגשת עתירות נגד חוקתיותם של חוקים עוד בטרם התגבשה פגיעה באדם מסוים – כדוגמת העתירה נגד חוק ועדות קבלה בטרם נדחו מועמדים על פי הקריטריונים שנקבעו בחוק, או עתירה נגד חוק הנכבה בטרם הפעיל שר האוצר את סמכותו

להפחית ההקצבה לגוף נתמך. אין כל הצדקה להמתין עד שהפגיעה תתרחש הלכה למעשה כדי לבחון את חוקתיותו של חוק, הפוגע בזכויות האדם.

בג"ץ פיתח במשך השנים פסיקה ענפה בעניין זכות העמידה והסייגים לה. הוא אימץ מבחנים המאפשרים לו לדון רק בעתירות הראויות להידון, שכן הן מעלות סוגיות רבות חשיבות בתחום ההגנה על זכויות האדם ועל שלטון החוק. אין בעיה כלשהי הדורשת את התערבות המחוקק, ואימוץ הצעת החוק עלול לפגוע בהגנה על זכויות האדם בישראל.

תנאי פסול נוסף בהצעת החוק הוא הדרישה מעותר ציבורי לציין בעתירה את כל התרומות שקיבל בשלוש השנים האחרונות מישות מדינית זרה, לרבות זהות התורם, סכום התרומה וייעודה. כדברי ההסבר להצעת החוק: "כאשר מידע זה יעמוד לרשות שופטי בג"צ, הם יוכלו לוודא כי לא יוכנסו לשערי בית המשפט העליון מניעים זרים של גופים אינטרסנטיים או עוינים, במסווה של עתירה בשם הציבור... הפרמטרים שנקבעו בהצעה יאפשרו לבית המשפט לוודא כי אין מניעים וגופים זרים העומדים מאחורי העותר הציבורי." ממילא מחויבויות עמותות כיום לדווח לרשם העמותות על תרומות שכאלה, והן גלויות לציבור בשקיפות אף באתרי האינטרנט של הארגונים. המידע בו מדובר אינו רלבנטי לדיון המשפטי, ומשתמע ממנו כאילו ארגונים משמשים מריונטות בידי מדינות זרות כדי לקדם את האינטרסים שלהן באמצעות עתירות לבג"ץ. אין דבר רחוק מן המציאות מהאשמה מופרכת זו, שאין לה כל בסיס בעובדות.

תכליתה של הצעת החוק היא המשך מסע הדה לגיטימציה נגד ארגוני זכויות האדם והמשך הפגיעה בסמכויותיו ובמעמדו של בית המשפט העליון. אל לשר המשפטים בפרט ולממשלה בכלל לתת ידם לכך.

בכבוד רב,

דן יקיר, עו"ד
היועץ המשפטי

העתקים: ועדת השרים לחקיקה